

MONITOR POLSKI

DZIENNIK URZĘDOWY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.

WYCHODZI CODZIENNIE Z WYJĄTKIEM NIEDZIEL I ŚWIAT.

Dyrekcja i Administracja Wydawnictwa: Ul. Królewska Nr. 5. Telefon: Centrala P. A. T. — 552-80. Redakcja i ekspedycja Ul. Miodowa Nr. 22. Telef. redakcji 11-44-05. Telef. ekspedycji 11-75-28. Kasa czynna od godz. 8 i pół do 1 po pld., w soboty do godz. 12 w pld. Konto czekowe w P.K.O.—730.

Oddziały „Monitora Polskiego”:

BIAŁYSTOK, Sienkiewicza 27, tel. 15-86; BIELSKO ŚL., Trzeciego Maja 8, tel. 27-32; BRZEŚĆ n. B., Puławskiego 1; BYDGOSZCZ, Grunwaldzka 7, tel. 15-74; GDANSK, Neugarten 27, tel. 240-79; GDYNIA, Świętojańska, Dom P. A. M., tel. 17-20; GRUDZIĄDZ, Mickiewicza 26, tel. 304; KATOWICE, 3 Maja 23, tel. 565 i 1091; KRAKÓW, Mikołajska 32, tel. 10499 i 10500; LUBLIN, Kościuszki 3, tel. 16-57; LWÓW, Akademicka 15, tel. 20 i 45; ŁÓDŹ, Piotrkowska 125, tel. 101-11 i 115-24; ŁUCK, Piłsudskiego 14, tel. 222; POZNAŃ, Marcinkowskiego 23, tel. 28-57 i 28-58; SOSNOWIEC, Deblńska 11, tel. 11-99; STANISŁAWÓW, Szajnochy 4, tel. 287; TARNÓW, Zabielska 7; TARNOPOLE, Pasaż Adlera 8, tel. 90; TORUŃ, Szeroka 41, tel. 263; WILNO, Wileńska 14, tel. 674 i 1785.

TRZĘŚĆ DZIAŁU URZĘDOWEGO:

Zarządzenia Władz Naczelnych:

Poz. 75. Orzeczenie Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, ustalające warunki pracy i płacy robotników rolnych na rok służbowy 1933/34 na obszarze województw: warszawskiego, białostockiego, lubelskiego, łódzkiego i kieleckiego z wyjątkiem powiatu olkuskiego.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 listopada 1932 r. wydane w porozumieniu z Ministrami Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Skarbu w sprawie zmian w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 marca 1928 r. o ostrzeżeniach (adnotacjach) hipotecznych przewidywanych ustawą o wykonaniu reformy rolnej. Przedruk z Dz. Ust. R. P. z dnia 20 lutego 1933 r., Nr. 10, poz. 67).

DZIAŁ URZĘDOWY.

—ooo—

Zarządzenia Władz Naczelnych.

—oOo—

75.

ORZECZENIE

Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, ustalające warunki pracy i płacy robotników rolnych na rok służbowy 1933/34 na obszarze województw: warszawskiego, białostockiego, lubelskiego, łódzkiego i kieleckiego z wyjątkiem powiatu olkuskiego.

Na podstawie ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. w przedmiocie uprawnień Ministra Pracy i Opieki Społecznej do powoływania Nadzwyczajnych Komisji Rozjemczych do załatwiania zatargów pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 686) oraz rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dn. 8 lutego 1933 r. „Monitor Polski” z 13 lutego 1933 r. Nr. 35, poz. 16), Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza w składzie: Przewodniczącego Marjana Klotta, Głównego Inspektora Pracy, jako przedstawiciela Ministerstwa Opieki Społecznej, Radyca Michała Banaszkiewicza, jako przedstawiciela Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych i Sędziego Sądu Apelacyjnego Feliksa Opęchowskiego, jako przedstawiciela Ministerstwa Sprawiedliwości — na posiedzeniach odbytych w dn. 28 lutego i 2, 3, 4 marca 1933 r. w Warszawie w sprawie warunków pracy i płacy robotników rolnych w województwach: warszawskim, białostockim, lubelskim, łódzkim i kieleckim, z wyjątkiem powiatu olkuskiego — po wysłuchaniu opinii przedstawicieli pracodawców i pracowników rolnych oraz biorąc pod uwagę zarówno położenie ogólne rolnictwa w chwili obecnej, jak i sprawę położenia robotników rolnych, jak również biorąc pod uwagę dotychczasowe wyniki bezpośrednich rokowań stron, orzekła:

DZIAŁ I. ORDYNARJUSZE.

Zasady ogólne.

§ 1. Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony pracowników z normalną zdolnością do pracy: fernali, luzaków, stróżów, pastuchów, powożących, karbowych, włodarzy i gumienych.

Uwaga I: Karbowi, włodarze i gumieni otrzymują żyta w wysokości co najmniej o 1 kwintal więcej od fernali (§ 15 i 16).

Uwaga II: Stangretów (forysiów) i t. d. nie uważa się za fernali, o ile pełnią stale obowiązki przy koniach cugowych.

Uwaga III: Luzacy (ręczniacy), t. j. ordynariusze, do obowiązków których nie należy obrządzanie koni, otrzymują o 1 q żyta mniej w ordynarji (§ 15 i 16), dostają 24 ary ziemi pod ziemnia-

ki, kapustę i ogrodowinę oraz 10 q ziemniaków gotowych (§ 18) oraz mają prawo trzymać jedną krowę (§ 19). Jako luzak może być również ugodzony pomocnik pastucha i młeczarek, który może obrządzać parę koni służących do odwożenia mleka.

Uwaga IV: Inwalidzi, pracujący narówni z pozostałymi pracownikami z normalną zdolnością do pracy w rolnictwie, pobierają równe z nimi wynagrodzenie tak w gotówce, jak i w naturaljach. Inwalidzi o zmniejszonej zdolności do pracy mogą być godzeni na niższych warunkach.

§ 2. Orzeczenie niniejsze obowiązuje na rok. Rok służbowy zaczyna się od dnia 1 kwietnia 1933 r., a kończy się dnia 31 marca 1934 r. Obie strony obowiązuje trzymiesięczne wypowiedzenie indywidualnej umowy pracy przed upływem terminu wygaśnięcia niniejszego orzeczenia, a najpóźniej dnia 31 grudnia 1933 roku. Zwolnionym robotnikom obowiązuje jest pracodawca wydać przy wymówieniu zaświadczenie o zwolnieniu (konotatka). Niewypowiedzenie umowy o pracę do dnia 31 grudnia 1933 r. włącznie oznacza zawarcie umowy na rok następny. Uchylenie się przez którąkolwiek ze stron od przyjęcia wypowiedzenia umowy o pracę tejże nie przedłuża. Rozwiązanie stosunku służbowego w ciągu roku nastąpić może na zasadzie orzeczenia Komisji Rozjemczych, lub też wyroków Sądów Państwowych, działających według kompetencji.

Uwaga: Wzór i treść konotatki będą ustalone przez Ministerstwo Opieki Społecznej i ogłoszone w „Monitorze Polskim”.

§ 3. Zatargi wynikłe na tle umowy o pracę pomiędzy pracodawcą a robotnikami regulują Komisje Rozjemcze, bądź Sądy Państwowe, według kompetencji. Do czasu uzyskania właściwego orzeczenia lub wyroku nie wolno:

- 1) pracodawcom wstrzymywać świadczeń,
- 2) pracownikom przerywać pracy.

Uwaga: W wypadkach wyjątkowo ciężkiego przewinienia pracodawca może wstrzymać przed orzeczeniem lub wyrokiem świadczenia w zbożu i gotówce, w razie jednak wygrania sporu przez robotnika pracodawca winien wydać wstrzymane świadczenia wraz z dodatkami miesięcznym w wysokości 2% od wstrzymanej należności.

§ 4. Orzeczenie niniejsze stanowi w myśl ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 686) podstawę przy zawieraniu umów indywidualnych. Indywidualne umowy pracy, zawierające warunki dla pracowników mniej korzystne, niż warunki niniejszego orzeczenia, są nieważne, z wyjątkiem specjalnych wypadków, przewidzianych w tem orzeczeniu.

§ 5. Pracownik otrzymuje od pracodawcy bezpłatnie książeczkę obrachunkową, zawierającą kontrolę wydawanej ordynarji i pensji wraz z potrąceniami i spisem powierzchni mu inwentarzy. Książeczka ta winna być podpisana przez pracodawcę lub jego zastępcę oraz pracownika. Poza tem pracodawca wydaje bezpłatnie robotnikom swego folwarku na ręce wybranego przez nich przedstawiciela jeden egzemplarz niniejszego orzeczenia.

Uwaga: Książeczki obrachunkowe, złożone u pracodawcy, nie powinny być dłużej przetrzymywane, niż dziesięć dni.

§ 6. Zawarcie indywidualnej umowy z ordynariuszem nie może być uzależnione od trzymywania przez niego posyłek.

Żony pracowników nie mogą być zmuszane do pracy. Dojenie krów i inne roboty odbywać się mogą na zasadzie osobnej umowy.

Czas pracy.

§ 7. Przeciętny czas pracy w rolnictwie w ciągu roku ustala się na 9 godzin 20 min., przyczem rozkład godzin pracy ustala się podług drugostronnej tabeli. Tabela ta ułożona jest na zasadzie czasu słonecznego, różniącego się od państwowego o 25 minut.

Tabela czasu pracy.

Miesiąc	Praca do południa	Przerwa na śniadanie	Przerwa obiadowa	Praca po południu	Przerwa na podwieczorek
Styczeń	8—12	—	1½	1½ — 4.00	—
Luty	7½—12	—	1½	1½ — 5.00	—
Marzec	1—10 11—20 21—31	—	1½	1½ — 5.30 1½ — 6.0 1½ — 6.30	—
Kwiecień	1—10 11—20 21—30	½	1½	1½ — 6.40 1½ — 7.0 1½ — 7.20	—
Maj	1—10 11—20 21—31	½	1½	1½ — 7.3 1½ — 7.50 1½ — 8.00	½
Czerwiec	1—10 11—20 21—30	½	2	2 — 8.20 2 — 8.20 2 — 8.30	½
Lipiec	1—10 11—20 21—31	½	2	2 — 8.30 2 — 8.20 2 — 8.00	½
Sierpień	1—10 11—20 21—31	½	2	2 — 7.50 2 — 7.30 2 — 7.00	½
Wrzesień	1—10 11—20 21—30	½	1½	1½ — 6.40 1½ — 6.2 1½ — 6.00	—
Październik	1—10 11—20 21—31	—	1½	1½ — 5.30 1½ — 5.20 1½ — 4.50	—
Listopad	7½—12	—	1½	1½ — 4.15	—
Grudzień	8—12	—	1½	1½ — 3.45	—

Robotnicy fernali mają być zwalniani przed południem o pół godziny wcześniej, aniżeli inne kategorie robotników, a to dla koniecznego obrządku inwentarza.

Za początek pracy rano i po południu uważa się wyjście z podwórza lub z naznaczonej zbiórki przed mieszkaniem pracowników, a za koniec zejście z pola. O ile pole leży dalej, niż 2 km od podwórza, robotnika należy zwolnić z pracy o 10 minut wcześniej, w stosunku do każdego kilometra powyżej dwóch.

W razach pilnej potrzeby powyższy podział rozpoczęcia i końca pracy oraz przerw jedzeniowych może być zmieniony, jednakże tylko w ten sposób, by ogólna ilość godzin pracy pozostała ta sama.

Na żądanie pracodawcy, w razie pilnej potrzeby, pracownicy są obowiązani do pracy poza wyżej określonym czasem, lecz za osobnym wynagrodzeniem po cenach za godzinę: w powiatach I kat. (§ 16) — 45 gr, II i III kat. — 40 gr, oraz IV, V, VI kat. — 35 gr. Wynagrodzenie za nadgodziny nie ma zastosowania, jeżeli pracodawca udzieli robotnikowi następnego dnia urlopu na czas o 50% dłuższy, niż trwała praca ponad normę dnia poprzedniego. Do robotników, pobierających wynagrodzenie za roboty wykonane poza

unormowanym wyżej czasem pracy, nie zaliczają się pastuchy, stróże nocni i dozorczy, o ile wykonywane przez nich roboty nie przekraczają zakresu ich zwykłych obowiązków.

Samowolne i nieuzasadnione opuszczenie roboty podczas godzin pracy oraz niestawienie się do pracy jest niedopuszczalne. Samowolne spóźnianie się jest niedopuszczalne i powoduje potrącenia, jak przy nadgodzinach.

§ 8. Obrządek inwentarza odbywa się poza godzinami pracy, bez specjalnej dopłaty. Wstawanie do obrządku inwentarza oraz naszykowanie wozów i narzędzi powinno mieć miejsce nie wcześniej, niż na 2 godziny przed rozpoczęciem pracy.

Obrok, siano i t. p. karm dla inwentarza ma być przygotowany uprzednio w godzinach pracy w miejscach na to przeznaczonych. Kolejne sypianie w nocy w stajni, oraz dyżury w dniu świątecznym obowiązują wszystkich fernali i luzaków bez specjalnej dopłaty.

Pastuch jest wolny od pracy co trzeci dzień świąteczny (niedziele i święta) i na ten czas zostaje zastąpiony przez innych, wyznaczonych w tym celu pracowników.

O ile luzakowi polecono czasowo obrządzać konie w zastępstwie fernala, to otrzymuje on za każdy dzień zastępstwa 35 gr.

Do siania nawozów sztucznych pracodawca daje pracownikom worki i dopłaca im od hektara 20 gr. Prócz tego przy sianiu nawozów sztucznych gryzących, a zwłaszcza azotniaku wapna, nie mogą być zatrudniane kobiety; pracownicy zaś używani do ich siania mają otrzymać ochraniacze na oczy.

§ 9. Stróże nocni mają codziennie wolny czas do zakończenia robót przedpołudniowych. W czasie przerwy obiadowej obowiązani są do stróżowania. Po przerwie zaś otrzymują czas wolny, równy przerwie obiadowej, stosownie do tabeli czasu pracy (§ 7). Następnie stróże mogą być zatrudniani przy robotach koło inwentarza, w domu i t. p., z wyjątkiem czterech miesięcy: listopada, grudnia, stycznia i lutego. W miesiącach zaś od 1 października do 31 marca stróż otrzymuje kożuch dworski na czas warty, która nie może zaczynać się wcześniej, niż o godz. 18 (6-ej).

§ 10. Praca w dni świąteczne może być wykonywana li tylko za obopólną zgodą i za wynagrodzeniem po cenach za godzinę: w powiatach I kat. (§ 16) — 60 gr, II i III kat. — 50 gr, oraz IV, V i VI kat. — 40 gr, w gorzelniach i krochmalniach na żądanie pracodawcy praca odbywa się zgodnie z ustawą z dn. 18 grudnia 1919 r. (Dz. U. R. P. z 1920 r. Nr. 2, poz. 7) i również po tychże cenach.

§ 11. W dni ulewne i wyjątkowej niepogody roboty w polu nie powinny być wykonywane.

Stosunek wzajemny.

§ 12. Pracodawców oraz ich zastępców obowiązują grzeczne traktowanie pracownika i ścisłe przestrzeganie warunków umowy, a zwłaszcza regularne wypłacanie przewidzianych świadczeń i płac. Pracowników obowiązują grzeczność wobec pracodawców i ich zastępców, ścisłe przestrzeganie zawartych umów, pilne i sumienne spełnianie obowiązków, dążność do największej wydajności pracy i stosowanie się do wszystkich zarządzeń pracodawcy lub jego zastępcy, odnoszących się do wykonywania obowiązków służbowych oraz przestrzeganie wszystkich przepisów porządkowych w obrębie folwarku, jakoteż dbałość i staranne obchodzenie się z powierzonym sobie inwentarzem żywym i martwym.

Delegat, mąż zaufania (przedstawiciel robotników) nie może być gorzej traktowany od innych pracowników.

Warunki wynagrodzenia.

§ 13. Zgodnie z § 16 niniejszego działu, ordynariusze pobierają płacę w gotówce kwartalnie zdołu i ordynarię.

Wypłata pensji winna następować nie później, niż dn. 7-go następnego miesiąca.

§ 14. Wysokość ordynarii dla poszczególnych województw i powiatów określa § 16 niniejszego działu. Ordynarię wydaje się zgóry i to w pierwszych dwóch tygodniach każdego kwartału.

W razie niemożności wydania należnej ordynarii z powodu wypadków losowych lub w terminie na 1-y lipca, ustalenie terminu ma nastąpić w drodze bezpośredniego porozumienia stron.

Zboże wydawane na ordynarię musi być zdrowe i dobrze oczyszczone, w gatunku, jaki posiada majątek.

§ 15. W sprawie składu ordynarii postanawia się, co następuje:

a) pracownik otrzymuje 3, względnie 2 kwintale pszenicy, a to zgodnie z § 16 niniejszego działu;

b) conajmniej 9 kwintali otrzymuje w życie, c) resztę zboża, brakującą do ustalonej dla majątku normy ordynarii, wydaje się w jęczmieniu.

U w a g a I: Od pracodawcy zależy podwyższenie ilości wydawanego na ordynarię żyta zamiast jęczmienia, ponad ustalone minimum.

U w a g a II: W majątkach, gdzie sieją groch w dostatecznej ilości, ordynariusze mogą żądać zamiast 1 kwintala pszenicy 80 kg grochu.

U w a g a III: W majątkach, gdzie sieją w dostatecznej ilości hreczkę albo grykę, a nie sieją pszenicy, ordynariusze zażądać mogą po 1 kwintalu hreczki albo gryki za każdy kwintal pszenicy.

U w a g a IV: W majątkach, gdzie nie sieją pszenicy, wydaje się żyto w stosunku za 1 kwintal pszenicy 1,3 kwintala żyta.

U w a g a V: Pracodawca może do 1 kwintala żyta lub w powiatach, w których w skład ordynarii wchodzi 3 kwintale pszenicy — do 1 kwintala pszenicy zastąpić cukrem według relacji ceny giełdowej zboża i ceny detalicznej cukru.

§ 16. Pensję i ordynarię na rok 1933/34 ustala się, jak następuje:

I kategoria: pensji 140 zł oraz ordynarii 15 kwintali w stosunku rocznym, obowiązują w powiatach: jędrzejowskim, kaliskim, kolskim, krasnostawskim, kutnowskim, łęczyckim, łódzkim, lubelskim, miechowskim, niezawskim, opatowskim, pińczowskim, piotrkowskim, puławskim, sandomierskim, sieradzkim, warszawskim i wrocławskim.

II kategoria: pensji 120 zł oraz ordynarii 15 kwintali w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: błońskim, brzezińskim, ciechanowskim, częstochowskim, gostynińskim, grójeckim, hrubieszowskim, ilżeckim, janowskim, konińskim, kozienickim, lipnowskim, lubartowskim, łaskim, łowickim, mińsko - mazowieckim, mławskim, opoczyńskim, plockim, pułtuskim, radomskowskim, radomskim, rypińskim, sochaczewskim, sokołowskim, stopnickim, tureckim, wieluńskim, włoszczowskim i zamojskim;

III kategoria: pensji 120 zł oraz ordynarii 14 1/2 kwintala w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: będzińskim, chełmskim, garwolińskim, płońskim, przasnyskim, rawskim, siedleckim, skierniewickim, tomaszowskim, węgrowskim i zawierciańskim;

IV kategoria: pensji 110 zł oraz ordynarii 14 1/2 kwintala w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: biłgorajskim, kieleckim, końskim, łukowskim, makowskim, radzyńskim, radzyńskim i sierpeckim;

V kategoria: pensji 120 zł oraz ordynarii 13 1/2 kwintala w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: białostockim, białskim, bielskim, łomżyńskim, szczuczynskim, włodawskim i wysoko-mazowieckim;

VI kategoria: pensji 110 zł oraz ordynarii 13 1/2 kwintala w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: augustowskim, ostrołęckim, ostrowskim, sokólskim, suwalskim, grodzieńskim i wołkowyskim.

W powiatach: brzezińskim, gostynińskim, grójeckim, janowskim, jędrzejowskim, kaliskim, kolskim, kutnowskim, lubartowskim, lubelskim, łęczyckim, łowickim, łódzkim, miechowskim, niezawskim, opatowskim, pińczowskim, piotrkowskim, plockim, puławskim, radomskowskim, sandomierskim, sieradzkim, stopnickim, tureckim, warszawskim, wieluńskim i wrocławskim — ordynariusze otrzymują w składzie ordynarii 3 kwintale pszenicy (§ 15).

We wszystkich innych powiatach ordynariusze otrzymują w składzie ordynarii 2 kwintale pszenicy (§ 15).

U w a g a: W powiatach I, II, III, IV kategorii za obopólnym porozumieniem do 2 kwintali żyta lub jęczmienia może być wypłacone w gotówce łącznie z pensją.

§ 17. Pracodawcy są uprawnieni do przemienienia ordynarii na swój rachunek i wówczas z przewidzianej w § 16 ordynarii potrącają 1 1/2 kwintala żyta.

W wypadku dawania przemiału przez pracodawcę, pracownikowi przysługuje prawo określenia, jaka ilość ordynarii ma być zmielona na pytel, różówkę i kaszę.

Przemienienie ordynarii winno być dokonane najdalej w ciągu pierwszego miesiąca kwartału, za który wydaje się ordynarię.

Na rozkurz odlicza sobie młyn maksimum przy różówce 2%, przy pytlu i kaszy 5%.

Pozatem pobieranie innych opłat i miarek jest niedozwolone.

Ziemia pod ziemniaki.

§ 18. Ordynariusz otrzymuje 30 arów ziemi pod ziemniaki, kapustę i ogrodowiznę oraz 15 q ziemniaków gotowych, zdrowych i suchych. Na zasadzie indywidualnej umowy wzajemian 30 arów ziemi może być wydane 35 q ziemniaków gotowych. Za obopólnym porozumieniem również zamiast 15 q gotowych ziemniaków może być wydana odpowiednia ilość roli.

Sadzenie ziemniaków winno odbywać się — jeżeli nie umówiono się inaczej w danym majątku — w połowie między początkiem a końcem sadzenia ziemniaków dworskich. Pole, przeznaczone pod ziemniaki, powinno być w takim samym sta-

nowisku, jak pole przeznaczone pod ziemniaki dworskie. Przygotowanie mechaniczne ziemi pod ziemniaki i obróbka ich winny być takie same, jak ziemniaków dworskich. Zastrzeża się, że wszystkie ziemniaki pracowników powinny być sadzone obok siebie w jednym miejscu.

O ile pracownik nie posiada sadzonek, może otrzymać takowe od pracodawcy w ilości, potrzebnej do zasadzenia należytej roli; wówczas z przewidzianej w orzeczeniu ilości roli potrąca się przestrzeń ziemi, odpowiadającą ilości wydanych kartofli.

Utrzymanie inwentarza.

§ 19. Ordynariusz ma prawo trzymać stosownie do umowy indywidualnej dwie lub jedną krowę z jednym przychowkiem do dwóch miesięcy, względnie może nie trzymać krów. Zmiana w ciągu roku ustalonych indywidualną umową warunków trzymania inwentarza może nastąpić tylko w drodze obopólnego porozumienia.

Jeżeli ordynariusz umówił się:

1) że będzie trzymać jedną krowę, to otrzymywać będzie 120 litrów mleka w ciągu roku na okres zapuszczenia krowy;

2) że nie będzie trzymać krów, to otrzymywać będzie po 2 litry mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy zimowych i po 3 litry mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy letnich.

W razie, gdy ordynariusz umówił się, że będzie trzymać dwie lub jedną krowę, a krów tych nie trzyma, to pracodawca obowiązany jest wydać mu 4,5 arów ziemi pod ziemniaki lub 5 q kartofli za każdą nietrzymaną krowę.

W majątkach, w których pracodawca stawia za warunek przy umowie, aby ordynariusz:

1) trzymał jedną krowę, to otrzymywać będzie 1 litr mleka dziennie;

2) nie trzymał wcale krów, to otrzymywać będzie po 3 litry mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy zimowych i po 4 litry mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy letnich.

O ile w czasie trwania umowy ordynariuszowi padną krowy, a odszkodowania za nie mu nie przyznano, to w wypadku, gdy:

1) z pośród trzymany dwu krów padnie jedna — ordynariusz otrzymywać będzie w okresie zapuszczenia pozostałej krowy po 2 litry mleka dziennie, nie więcej wszakże niż 120 litrów za cały ten okres;

2) padną dwie krowy, lub jeżeli trzyma jedną krowę, padnie ta krowa — ordynariusz otrzymywać będzie po 2 litry mleka dziennie w miesiącach zimowych i po 3 litry mleka dziennie w miesiącach letnich.

Przepis powyższy, dotyczący wydawania mleka w razie padnięcia krów, nie ma zastosowania w razie wybicia krów pracodawcy na skutek zarazy.

U w a g a I: Pracownik otrzymuje mleko świeże, niezbiżerane.

U w a g a II: W razie niemożności wydania mleka, pracownik otrzymuje równoważnik w gotówce lub w życie, licząc 1 litr mleka równy 1 kg żyta.

Pracodawca daje utrzymanie dla krów ordynariusza.

Utrzymanie dla bydła ma być latem na odpowiednim pastwisku takim, jak i dla bydła dworskiego (z wyjątkiem sztucznych pastwisk i łąk kośnych), jednakże niekoniecznie wspólnem. Przy osobnym pastwisku daje pracodawca osobnego pastucha. W braku odpowiedniego pastwiska, bydło ordynariuszy otrzymywać będzie zieloną paszę w dostatecznej ilości lub 7 i pół kg kiszonych liści buraczanych lub 7 i pół kg kiszonych wyłoków albo pół kg suchych wyłoków na 1 sztukę dziennie z wystarczającą ilością szezki. Podczas miesięcy zimowych, t. j. w okresie stabulacji, otrzymują pracownicy na sztukę bydła dziennie po 8 kg zdrowej szezki i plew zbożowych z dodaniem wywaru lub pulpy. Tam, gdzie nie wydają wywaru lub pulpy, pracownik otrzymuje na każdą sztukę 1 kwintal ziemniaków, albo 1 i pół kwintala innych okopowych mieszańców, lub równoważnik w otrębach lub makuchach, albo 2 kwintale wyłoków niezepsutych (dołowanych) lub 15 kg wyłoków suchych, lub też stosowny równoważnik w koniczynie lub sianie, a mianowicie po 1,75 kg koniczyny lub po 2 kg siana na sztukę.

Zamiast wymienionych dodatków do szezki i plew zbożowych, pracodawca może wyznaczyć pracownikowi 4,5 arów ziemi na każdą sztukę bydła, dość wcześniej jednak, aby pracownicy mogli zużytkować tę ziemię jednocześnie z sadzeniem swoich ziemniaków. Słomę dla inwentarza otrzymują pracownicy w miarę potrzeby.

Pracodawca ubezpiecza obowiązkowo bydło pracownika od ognia. W wypadkach pożaru, wynikłego z winy lub nieostrożności pracownika, traci tenże prawo do pobrania odszkodowania za spalone, należące do niego bydło.

Wprowadzenie do dworskiej obory nowej sztuki bydła nie może nastąpić bez poprzedniego zezwolenia pracodawcy lub jego zastępcy, a to dla uniknięcia zarazy.

§ 20. Pracownik ma prawo trzymać dowolną ilość trzody chlewnej w granicach istniejącego pomieszczenia w chlewach czeladnich. Trzymanie kur jest dozwolone, trzymanie zaś gęsi, kaczek, gołębi, królików i t. p. zależy od obopólnej umowy.

Opał.

§ 21. Pracownik otrzyma 13 jednostek opałowych. Jednostka opałowa równa się:

10,2 metrom sześciennym przestrzennym torfu sztychlowego,

6,8 metrom sześciennym przestrzennym torfu deptanego,

5,1 metrom sześciennym przestrzennym torfu prasowanego,

2½ kwintalom węgla,

1 kupce gałęzi wymiaru 1,75 metra szerokości, 1,75 metra wysokości 2 metrów długości.

Przy wydawaniu opału w drzewie obowiązuje wydanie 12 metrów sześciennych przestrzennych drzewa szczapowego suchego, przyczem 1 metr sześcienny przestrzenny drzewa szczapowego równa się: 1,5 metra sześciennego przestrzennego karpiny rąbanej lub 1,25 metra sześciennego przestrzennego drzewa niesuchego.

Wybór materiału opałowego przysługuje pracodawcy, zastrzega się jednak, że przy wydawaniu węgla conajmniej 1/4 opału, a przy wydawaniu w innym materiale conajmniej 1/2 opału musi być wydane w szczapach.

Torf winien być wydany w normalnie suchym stanie i w przeciętnie dobrym gatunku.

Mieszkania.

§ 22. Mieszkanie pracownika musi się składać conajmniej z jednej izby z podłogą drewnianą oraz komory.

Izby winny być wytylnkowane, a conajmniej dokładnie wylepione, ze szczelnymi drzwiami i oknami na zawiasach.

W oknach mają być całe szyby; w razie stłuczenia szyby pracownik jest obowiązany wstawić ją w ciągu dwóch tygodni. Wapna niegaszonego do bielienia dostarcza pracodawca dwa razy do roku w ogólnej ilości 15 kg na mieszkanie. Podłogi mają być położone i piece doprowadzone do porządku przed 1 listopada 1933 r. Mieszkania mają być ze szczelnym dachem; tam, gdzie dachy są popsute, muszą być naprawione w ciągu miesięcy letnich. W majątkach, gdzie woda zacieka do piwnic i mieszkań pracowników, winny być one zabezpieczone w ciągu lata od wody nąpływowej.

Pracodawcy winni dbać, aby otoczenie mieszkań pracowników było higieniczne. Obowiązuje wybrukowanie dostępu do studzien oraz zastąpienie zgniłych cembrzyn nowymi, lub też zapewnienie pracownikom w inny sposób zdrowej i czystej wody do picia. Zbiorniki na nawóz nie mogą znajdować się w bliższej odległości, aniżeli 20 metrów od mieszkań służbowych. Pracownicy mają składać nawóz ze swoich chlewni w przeznaczonym na to miejscu. W pobliżu mieszkań mają znajdować się zastonięte ustępy w dostatecznej ilości, które pracownicy obowiązani są utrzymywać w czystości i porządku. Gdzie jest odpowiednio pomieszczenie w dotychczasowych budynkach, jak również przy mieszkaniach nowowyprowadzonych powinna być urządzona łaźnia.

W innych majątkach, o ile tylko istnieje możliwość, pracodawcy są obowiązani do urządzania kąpieli.

Pożądaniem jest, aby pracodawcy, mający w folwarkach elektryczność, wprowadzali ją do mieszkań pracowników. Koszty prądu płaci pracownik.

Pracownicy są obowiązani utrzymywać mieszkanie w porządku; trzymanie inwentarza w mieszkaniu jest stanowczo wzbronione. Sublokatorów nie wolno przyjmować bez zgody pracodawcy, któremu przy wprowadzeniu się ma być zameldowany skład rodziny pracownika.

§ 23. Pracownik otrzymuje pomieszczenie na ziemniaki, pomieszczenie dla bydła we wspólnej czeladnej oborze, lub w specjalnie przeznaczonym na to budynku, oraz pomieszczenie dla dwóch sztuk trzody chlewnej i pomieszczenie na opał, nadto w miarę potrzeby słomę do sienników oraz w miarę możliwości ściółkę dla swego inwentarza, przyczem nawóz stanowi własność pracodawcy.

Ubezpieczenie.

§ 24. Do czasu wprowadzenia kas chorych pracodawca opłaca w całości koszty szpitalne oraz koszty związane z przyjazdem lekarza do folwarku. We wszystkich innych wydatkach na lekarza, dentystę, akuszerkę i aptekę pracownik uczestniczy w stosunku 10%. Wszystko powyższe stosuje się do pracownika, jego żony oraz dzieci poniżej lat 15. Do pozostałych członków rodziny pracownika stosuje się tylko wtedy, jeżeli stale pracują w danym folwarku.

Koszta leczenia (z wyjątkiem wypadków nagłych) obciążają pracodawców tylko w tym wypadku, gdy pracownik leczy się bądź u lekarza wskazanego przez pracodawcę, bądź u lekarza powiatowego, a koszty szpitalne jedynie wówczas, gdy pracownik został skierowany do szpitala na skutek zarządzeń jednego z wyżej wymienionych lekarzy.

Uwaga I: W razie sporu rozstrzyga Komisja Rozjemcza na podstawie dowodów i rachunków przedstawionych przez pracodawcę. Jeżeli pracodawca dowodów pisemnych nie dostarczy, pracownik nie będzie zobowiązany do zapłacenia 10% kosztów.

Uwaga II: Pracodawcy nie są zobowiązani opłacać zabiegów techniczno-dentystycznych.

§ 25. Do czasu wprowadzenia ubezpieczeń pogrzebowych, na wypadek śmierci pracownika żona lub dzieci zmarłego mają otrzymywać przez pół roku: połowę pensji, połowę ordynarji, utrzymanie dla jednej krowy, pół ziemi pod ziemniaki i ziemniaków gotowych, jak również możliwość korzystania ze wszystkich innych świadczeń, przewidzianych w niniejszym orzeczeniu narówni z innymi pracownikami. Jeżeli rodzina zmarłego pracownika posiada dwie krowy, to druga krowa otrzymuje w lecie paszę na pastwisku, a w zimie siewkę; o ile posiada jedną krowę, a umowa przewiduje dodatek w mleku, zamiast drugiej krowy, to dodatek ten zostaje obliczony w stosunku 10 litrów za każdy miesiąc przepracowany od 1 kwietnia 1933 r. przez zmarłego pracownika. Jeżeli ziemniaki zostały zasadzone przed śmiercią ordynariusza, rodzina zmarłego ma prawo do całego zbioru. Na koszty pogrzebu otrzymuje nadto tytułem zapomogi 25 zł i trumnę zrobioną na miejscu, lub w razie odmowy przyjęcia trumny równoważnik w gotówce.

Uwaga: Mieszkający razem członkowie rodziny zmarłego pracownika, korzystający z powyższej zapomogi, nie mogą chodzić do roboty poza obrębem folwarku, jeżeli przed śmiercią ordynariusza stale się do niej nie zobowiązali i jeżeli pracodawca daje im zatrudnienie. Wynagrodzenie członków rodziny zmarłego ordynariusza za pracę nie może być niższe od cen, obowiązujących w folwarku dla danej kategorii robotników.

§ 26. Na wypadek śmierci żony pracownika, otrzyma on tytułem zapomogi 20 zł, na wypadek śmierci dziecka 15 zł. We wszystkich wypadkach powyższych otrzyma także trumnę, zrobioną na miejscu, lub w razie odmowy przyjęcia trumny równoważnik w gotówce.

§ 27. Na wypadek kalectwa lub śmierci robotnika spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem przy pracy, pracownik, ewentualnie jego rodzina, korzysta w gospodarstwach poniżej 30 ha, jako nieobjętych ustawą z dn. 30 stycznia 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 148) z pełnych świadczeń przewidzianych w niniejszym orzeczeniu do czasu polubownego lub sądowego zabezpieczenia praw pracownika, bądź jego rodziny, nie mniej jednak, jak przez pół roku. Postanowienie niniejsze w niczem nie ogranicza praw takiego robotnika, wypływających z przepisów kodeksu cywilnego. Może być jednak zastąpione zatwierdzoną przez Ministerstwo Opieki Społecznej ogólną umową, regulującą wzajemne prawa i obowiązki pracodawców i pracowników na wypadek kalectwa lub śmierci pracownika, z powodu nieszczęśliwego wypadku przy pracy.

W pozostałych majątkach obowiązują przepisy ustawy z dn. 30 stycznia 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 148).

W celu uniknięcia nieszczęśliwych wypadków, mają być wprowadzone ochraniacze przy wszystkich tych maszynach, do których zastosować się dadzą.

§ 28. Do czasu wprowadzenia ustawowego ubezpieczenia na starość pracodawcom nie wolno przy końcu roku służbowego wręczać konotatki tym ordynariuszom, którzy przepracowali na dobro pracodawcy lub danego gospodarstwa 25 lat, oraz tym pracownikom dniówkowym, którzy przepracowali w danym gospodarstwie lub u danego pracodawcy 25 lat; w tem uprzednio przynajmniej 20 lat w charakterze ordynariusza i stracili całkowitą lub częściową zdolność do pracy z tytułu starości.

Powyższy okres 25 lat liczy się dla robotników dniówkowych i ordynariuszy od ukończenia 18 roku życia.

Tytułem do zwolnienia tych ordynariuszy nie może być niezdolność do pracy, lecz przewinienie służbowe.

Ordynariusze objęci niniejszym artykułem obowiązani są do wykonywania swych obowiązków w granicach swej zdolności do pracy, pomimo przepracowanych 25 lat.

W wypadku stwierdzonej zupełnej niezdolności do pracy z powodu starości, pracownik nie jest obowiązany do pracy i w tym wypadku świadczenia jego mogą być obniżone, jednak nie niżej, niż do połowy świadczeń ordynariusza.

Udowodnienie zupełnej niezdolności do pracy lub jej zmniejszenia ciąży na pracowniku.

§ 29. Rezerwistom, powołanym na ćwiczenia, lub w razie mobilizacji, wydaje się świadczenia, zgodnie z obowiązującymi w tej mierze ustawami i nie uważa się tego za przerwę w pracy (do § 28 niniejszego działu).

Szkoły i ochronki.

§ 30. Pracodawcy opłacają początkową naukę dzieci pracowników tam, gdzie to wymaga osobnych dopłat. Poza tem pracodawcy utrzymują ochronkę dla dzieci w wieku od lat 4 do 7 w folwarkach, w których liczba tych dzieci przekracza 20. O ile pracodawca założył ochronkę, a dzieci pracowników w liczbie conajmniej 15 do ochronki w ciągu trzech miesięcy nie uczęszczaly, pracodawca założoną ochronkę likwiduje, a koszt trzechmiesięcznego utrzymania ochraniarki dzieli pomiędzy wszystkich ordynariuszy, którzy, mając w tym wieku dzieci, tychże do ochronki nie posyłałi. Inspektor pracy w porozumieniu z inspektorem szkolnym rozstrzyga, czy przeszkodą do otworzenia ochronki jest brak lokalu.

W razie uchylenia się pracodawcy od wykonania przepisów niniejszego paragrafu, obowiązany on będzie płacić na ręce właściwego inspektora szkolnego na rzecz oświaty robotników rolnych danego powiatu sumę odpowiadającą kosztem utrzymania ochronki i ochraniarki w ciągu roku służbowego.

Osiągniętym w tej drodze funduszem rozporządza komisja, złożona w równej liczbie z przedstawicieli organizacji zawodowych pracodawców i pracowników pod przewodnictwem inspektora szkolnego przy współdziałaniu właściwego inspektora pracy.

Prawo występowania o wykonanie niniejszego artykułu przysługuje pracownikom danego folwarku i właściwemu inspektorowi pracy.

Urlopy.

§ 31. Pracownik otrzymuje w ciągu roku 12 dni urlopu w dni nieświęteczne (święta obowiązują zgodnie z wydanymi w tej mierze ustawami), bez potrącenia świadczeń. Pracownik może zażądać w czasie zimy urlopu nieprzerwanego do 6 dni, przytem jednocześnie nie więcej, niż jeden z folwarku.

Wybór dni urlopu odbywa się w porozumieniu z pracodawcą z wyjątkiem wyjazdów, spowodowanych pisemnym wezwaniem związków zawodowych, w tych bowiem wypadkach pracodawca winien jest zgodzić się na zaproponowany dzień urlopu.

W czasie pilnych robót, jak siewy, żniwa, sianokosy i kopanie, urlopy mogą być wydawane w wypadkach wyjątkowo pilnych. Wyjazdy na skutek wezwania urzędów państwowych nie są wliczane do urlopów. O ile pracodawca zgadza się na łączne 2 lub 3 dni urlopu, które obejmują jedno święto, dzień ten liczy się za dzień urlopu. Poza tem odchodzącemu robotnikowi należy się 6 dni wolnych na wyszukanie pracy.

Strawne.

§ 32. Pracownikowi, wyslanemu w drogę, należy się tytułem strawnego za dobę 2.00 zł, za obiad 1.00 zł, za kolację 65 gr. Dobę liczy się od 16 godzin wzwyz.

Opóźnienie posiłku o dwie godziny nie pociąga za sobą wypłaty strawnego. W drodze godziny pracy nie obowiązują.

Furmanki.

§ 33. Pracownicy otrzymują:

1) zbiorową furmankę do jednego z najbliższych młynów i z młyna;

2) do zwózki w dni powszednie swoich produktów rolnych, wyprodukowanych w tymże folwarku;

3) po księdza — z chrztem, ślubem i pogrzebem.

Fornalowi, jadącemu wyslaną w interesie pracowników furmanką, w dni powszednie, czy też święteczne, nie należy się żadne dodatkowe wynagrodzenie, jak też za kolejne wyjazdy w dni święteczne po doktora, do kościoła i t. p.

Wyjazdy, noszące wyraźnie charakter wyjazdów prywatnych pracodawcy poza godzinami pracy, winny być wynagradzane, jak praca poza godzinami służbowymi (§§ 7 i 10).

Pracownicy otrzymują furmankę po lekarza i akuszerkę, oraz wspólną:

1) jedną na kwartał do najbliższego miasta w dniu targowym,

2) jedną na miesiąc w dzień święteczny, wybrany przez pracowników do najbliższego miasta, względnie stacji kolejowej, według wyboru pracowników.

Uwaga: W razie nieuzasadnionej odmowy dania furmanki w dniu przez pracowników wybranym, pracownikom przysługuje zwrot faktycznych kosztów za wynajętą furmankę; za uzasadnioną odmowę uważa się wyjątkową niemożność gospo-

darczą dania furmanki w dniu przez pracowników wybranych.

Zawiadomienie o wolnych miejscach.

§ 34. Wszyscy właściciele ziemscy obowiązani są zawiadomić do dn. 15 marca 1934 r. odnośnie urzędy pośrednictwa pracy zarówno o każdym wypowiedzeniu miejsca robotnikowi, jakoteż o każdym wolnym miejscu.

DZIAŁ II. RZEMIEŚLNICY.

§ 1. Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony: kowali, stelmachów, stolarzy, ślusarzy, mechaników, szoferów folwarcznych, ogrodników, chmielarzy, rybaków i t. p. stałych, wykwalifikowanych robotników, zatrudnionych w gospodarstwach rolnych.

§ 2. Obowiązują następujące paragrafy działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy: 3, 4, 5, 7, 10, 12, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33 i 34.

§§ 7 i 10 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy i uwaga II niniejszego paragrafu nie dotyczą ogrodników, chmielarzy, rybaków, mechaników i t. p., których charakter zajęcia powoduje konieczność wykonywania pewnych czynności poza ustalonym czasem pracy dziennej.

U w a g a I. W mieszkaniach dwuizbowych normy opału podnoszą się o 30%.

U w a g a II. Rzemieślnik za godziny nadliczbowe otrzymuje wynagrodzenie, przewidziane dla ordynariuszów za pracę w dniu świąteczne (§ 10 działu I).

U w a g a III. § 17 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, obowiązuje z tem, że pracodawca ponosi koszty przemiału lub wzamian dodaje 10% ordynarji w życie.

§ 3. § 2 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, obowiązuje, z wyjątkiem terminu rozpoczęcia roku służbowego, który to termin uzależnia się od istniejących zwyczajów, stosownie do danego fachu.

§ 4. Pracodawcy nie są uprawnieni do samowolnej zamiany pewnych świadczeń w naturze na inne. Jeżeli jednak warunki gospodarza wymagają tej zamiany, może być ona dokonana przez bezpośrednie porozumienie stron, przy pośrednictwie inspektora pracy, wreszcie w drodze rozjemczej.

§ 5. Wynagrodzenie w gotówce i w naturaljach pozostaje na rok 1933/34 w tym samym stosunku procentowym do wynagrodzenia ordynariuszy, jaki ustalili powiatowe komisje polubowne na rok 1922/23.

DZIAŁ III. KOMORNICY I KOMORNICE.

§ 1. Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony komorników i komornic. W rozumieniu niniejszego orzeczenia za komorników uważa się pracowników folwarcznych, zgodzonych na cały rok, otrzymujących dworskie mieszkanie lub równoważnik komornego oraz naturalja i wynagrodzenie gotówkowe za dzień pracy według niniejszego orzeczenia.

Robotnicy rolni z pełną zdolnością do pracy, o ile stale pracują i wykonywują te same czynności co ordynariusze, choćby nawet pod inną nazwą byli ugodzeni, winni być wynagrodzeni narówni z ordynariuszami danego folwarku.

Komorników, ugodzonych rocznie, obowiązuje przepracowanie minimum 170 dni w miesiącach: kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień i październik, oraz 100 dni w miesiącach: listopad, grudzień, styczeń, luty i marzec.

§ 2. Komornik zdolny do wszystkich robót, a więc także i do kosy, otrzymuje w powiatach I kategorii płacy dla ordynariuszów (§ 16 działu I) w gotówce za dzień pracy 1.00 zł w ciągu 7 miesięcy letnich i po zł 0,70 w ciągu 5 miesięcy zimowych (§ 1 niniejszego działu). W powiatach II, III, V kategorii — za dzień pracy po zł 0,90 w ciągu 7 miesięcy letnich i po zł 0,60 w ciągu 5 miesięcy zimowych, a w powiatach IV i VI kategorii — za dzień pracy po zł 0,85 w ciągu 7 miesięcy letnich i zł 0,55 w ciągu 5 miesięcy zimowych.

Pozostali komornicy, nie posiadający wyżej wymienionych pełnych zdolności do pracy, otrzymują w gotówce za dzień pracy w powiatach I kategorii płacy dla ordynariuszów po zł 0,50 w ciągu 7 miesięcy letnich i po zł 0,35 w ciągu 5 miesięcy zimowych, w powiatach II, III i V kategorii po zł 0,45 w ciągu 7 miesięcy letnich i po zł 0,30 w ciągu 5 miesięcy zimowych, w IV i VI kategorii po zł 0,40 w ciągu 7 miesięcy letnich i po zł 0,30 w ciągu 5 miesięcy zimowych.

Komornice otrzymują wynagrodzenie w gotówce za dzień pracy w wysokości 60% wynagrodzenia gotówkowego komornika, nie posiadającego pełnych zdolności do pracy. Wyплаты gotówkowe dla komorników uskutecznią się w tych samych terminach, jak dla stałych robotników dniówkowych.

U w a g a: Komornicy i komornice pracują wedle tabeli czasu pracy. Za pracę poza tabelą komornicy otrzymują zapłatę o 50% wyższą od przeciętnego pełnego zarobku godzinowego dorosłych pracowników dziennych mężczyzn, względnie kobiet, zgodzonych na rok.

§ 3. Komornik i komornica otrzymują połowę tej ilości ordynarji, jaką otrzymuje ordynariusz. W sprawie składu ordynarji, pozostaje stosunek procentowy ilości pszenicy, żyta i jęczmienia, przewidziany dla ordynariuszy. Ordynarję wydaje się zgóry i to w pierwszych dwóch tygodniach każdego kwartału. W razie niemożności wydania całej należnej ordynarji w dniu 1 lipca 1933 r., obowiązuje wydanie połowy tejże, resztę zaś wydać trzeba z pierwszego omlotu przed 1 września; zboże wydawane na ordynarję musi być zdrowe i dobrze oczyszczone w gatunku, jaki posiada majątek. Komornik ma prawo w razie istotnej potrzeby kupować zboże u pracodawcy po cenach przystępnych w ilości, zależnej od liczebności swej rodziny.

§ 4. Komornik otrzymuje połowę tej przestrzeni ziemi pod ziemniaki i ziemniaków gotowych, jaką otrzymuje fornał i to na zasadach, przewidzianych w § 18 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy.

§ 5. Komornikowi i komornicy wolno trzymać na warunkach § 19 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, jedną krowę z przychowkiem do dwóch miesięcy.

§ 6. Oprócz powyższego obowiązują §§ 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33 i 34 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy.

U w a g a I. Z § 8 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, obowiązuje tylko ustęp o nawozach sztucznych.

U w a g a II. § 17 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, obowiązuje z tem, że pracodawca, dający przemiał, potrąca 75 kg żyta z należnej ordynarji.

U w a g a III. § 22 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, nie obowiązuje, jeżeli komornicy zostali ugodzeni pod warunkiem jednego mieszkania na więcej, niż jedną rodzinę. Dozwolone jest jednak umieszczenie dwóch rodzin w jednym mieszkaniu tylko wtedy, jeżeli te dwie rodziny razem składają się najwyżej z dwóch osób dorosłych (jednej płci) i czworga dzieci. W tym wypadku opał wydaje się w myśl § 21 działu I-go, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, lecz nie na rodzinę, a na mieszkanie.

DZIAŁ IV. STALI ROBOTNICY DNIÓWKOWI.

§ 1. Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony stałych robotników dniówkowych z pełną zdolnością do pracy, a mianowicie: domowników ordynariuszy i domowników komorników oraz domowników rzemieślników, o ile ci ostatni wykonywują zwykłe roboty rolne.

Powyżsi domownicy, ugodzeni jako stali robotnicy dniówkowi, pracują według tabeli czasu pracy (§ 7 dz. I) i pobierają za dzień pracy wynagrodzenie, określone w niniejszym orzeczeniu.

§ 2. Jeżeli z domownikami luzaka zostanie zawarta umowa o pracę w folwarku w charakterze stałego robotnika dniówkowego, kat. III i umowa ta jest przez robotnika dniówkowego wykonywana, natenczas luzak otrzymuje wynagrodzenie fornała.

§ 3. Indywidualne umowy zawiera pracodawca bezpośrednio z domownikami lub też, o ile idzie o małoletnich, z ich prawnym opiekunem. Z chwilą zawarcia takiej umowy pracodawca jest obowiązany dać stałe, codzienne zatrudnienie, a pracownik stale uczęszczać do pracy.

Jeżeli pracodawca nie dostarczy domownikowi pracy, winien mu zapłacić zarówno w gotówce, jak w naturaljach, tak, jak za dzień przepracowany. Pracodawca nie jest obowiązany dostarczać pracy w dni ulewne i wyjątkowej niepogody. Pracownikowi zaś te dni wliczają się do obowiązkowego minimum. Pracownik winien przepracować conajmniej 120 dni w ciągu sześciu miesięcy zimowych i conajmniej 140 dni w ciągu sześciu miesięcy letnich, z wyjątkiem pracowników do lat 16-tu, w stosunku do których obie strony obowiązuje minimum 15 dni w miesiącu. Jeżeli pracownik opuści pewną ilość dni z powyżej oznaczonego minimum, nie będąc chorym lub upoważnionym do tego przez pracodawcę, pracodawca za każdy dzień niestawienia się nie wyda mu żadnych świadczeń i ponadto potrąci normę dzienną żyta. Pracownik winien uprzedzić pracodawcę, jeśli nie może stawić się następnego dnia do pracy.

Ci domownicy, którzy zawarli indywidualną umowę z pracodawcą, zgodnie z niniejszym orzeczeniem, pracować mogą poza folwarkiem przed wygaśnięciem terminu trwania umowy najmu tylko za zgodą pracodawcy.

§ 4. Obowiązują następujące §§ działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy: 3, 4, 7, 11, 12, 24, odnośny ustęp § 28, 32 i 8 w punkcie o nawozach sztucznych.

§ 5. Na żądanie pracodawcy, w razie potrzeby, pracownicy są obowiązani do pracy poza czasem, określonym w § 7 działu I ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, lecz za osobnym wynagrodzeniem, po cenach za godzinę o 50% wyższych od normalnego wynagrodzenia, tak w naturaljach, jak i w gotówce. Za spóźnianie się do pracy stosowane będą potrącenia w tym samym stosunku. Samowolne opuszczanie roboty podczas godzin pracy jest niedopuszczalne. Praca w dni świąteczne może być wykonywana li tylko za obopólną zgodą i za wynagrodzeniem po cenach za godzinę o 100% wyższych od normalnego wynagrodzenia, tak w naturaljach, jak i w gotówce.

§ 6. Ustala się trzy kategorie robotników dniówkowych:

- Kategoria I — do lat 16;
- Kategoria II — wszystkie dziewczęta ponad lat 16 i chłopcy od lat 16 do 18;
- Kategoria III — chłopcy od lat 18 zdolni do wszystkich robót i do kosy.

§ 7. Warunki wynagrodzenia stałych robotników dniówkowych ustala się jak następuje:

I. W naturaljach:

- 1) Żyta otrzymuje dziennie za dzień pracy:
 - Kategoria I — 1 kg.
 - Kategoria II — 1½ kg.
 - Kategoria III — 2 kg.

Żyto wydaje się kwartalnie zdołu, przyczem na 1 lipca może być wydana połowa należnej ilości żyta, druga zaś połowa będzie wydana po żniwach.

- 2) Kartofli otrzymuje rocznie:
 - Kategoria I — 8 kwintali,
 - Kategoria II — 12 kwintali,
 - Kategoria III — 16 kwintali.

Wydawanie kartofli uskutecznią się co pół roku zdołu w terminach: 1 października 1933 r. i 31 marca 1934 r.

W wypadkach wydawania roli pod ziemniaki wydaje się dla I kategorii 7 arów ziemi, dla II kategorii 10 arów i dla III kategorii 14 arów ziemi.

W razie porzucenia pracy ze złej woli przez stałego robotnika dniówkowego przed końcem roku sprzęt pola, wydanego mu pod ziemniaki zamiast gotowych kartofli, należy do pracodawcy, za zwrotem ilości kartofli, użytych do sadzenia; również połowa żyta, należnego pracownikowi w końcu kwartału, przechodzi na własność pracodawcy.

Koszty przemiału ponosi pracodawca lub wydaje wzamian 10% wydawanej ilości żyta.

II. W gotówce według poniższej tabeli.

POWIATY	Wynagrodzenie dzienne gotówkowe dla					
	I kat.		II kat.		III kat.	
	w mies. zimow.	w mies. letnich	w mies. zimow.	w mies. letnich	w mies. zimow.	w mies. letnich
Z ł o t y c h						
1. Warszawa, Będzin, Błonie, Ciechanów, Gostynin, Grójec, Kalisz, Kutno, Lublin, Łask, Łęczyca, Łódź, Łowicz, Miechów, Nieszawa, Pińczów, Płock, Puławy, Pultusk, Radom, Sochaczew, Włocławek i Zawiercie . . .	0,45	0,70	0,65	1,00	0,80	1,25
2. Brzeziny, Chełm, Częstochowa, Garwolin, Hrubieszów, Ilża, Janów, Jędrzejów, Kielce, Koło, Konin, Końskie, Koźnice, Krasnystaw, Lipno, Lubartów, Łomża, Łuków, Maków, Mińsk - Mazowiecki, Mława, Opatów, Opoczno, Piotrków, Płońsk, Przasnysz, Radomsko, Radzymin, Radzyń, Rawa, Rypin, Sandomierz, Siedlce, Sieradz, Sierpc, Skierniewice, Sokółów, Stopnica, Tomaszów, Turek, Wieluń, Węgrów, Włodawa, Włoszczowa i Zamość . . .	0,40	0,60	0,55	0,90	0,75	1,05
3. Augustów, Biała, Białystok, Bielsk, Biłgoraj, Ostrołęka, Ostrow, Sokółka, Suwałki, Szczuczyn, Wysokie Mazowieckie, Grodno, Wołkowysk	0,35	0,50	0,50	0,80	0,70	1,00

U w a g a: Jako miesiące letnie uważa się: kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień, pozostałe jako zimowe.

Wyплаты gotówkowe stałym robotnikom dniówkowym uskutecznią należy co miesiąc zdołu.

§ 8. W gospodarstwach poniżej 30 ha, jako nieobjętych ustawą z dn. 30 stycznia 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 148), na wypadek kalectwa, spowodowanego nieszczęśliwym wypadkiem przy pracy, pracownik korzysta z pełnych świadczeń, przewidzianych w niniejszym orzeczeniu do czasu polubownego lub sądowego zabezpieczenia praw pracowników, bądź ich rodzin, niemniej jednak, jak przez pół roku, przyczem za podstawę obrachunku przyjmuje się minimum dni pracy, ustalone w § 5 niniejszego działu. Postanowienie niniejsze w niczem nie ogranicza praw takiego robotnika, wypływających z przepisów kodeksu cywilnego.

W pozostałych majątkach obowiązują przepisy ustawy z dn. 30 stycznia 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 148).

DZIAŁ V. ROBOTNICZY SEZONOWI.

§ 1. Orzeczenie niniejsze obowiązuje z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej strony robotników sezonowych w rolnictwie.

§ 2. Za robotników sezonowych, w znaczeniu niniejszego orzeczenia, uważa się tych robotników, którzy się kontraktowo obowiązują do robót rolnych w sezonie od dnia zakontraktowania ich aż do ukończenia wszystkich robót polnych, względnie wszystkich wykopków i którzy mieszkają u pracodawcy we wspólnych koszarach, przeznaczonych dla robotników sezonowych.

§ 3. Czas pracy obowiązuje ten sam, jaki jest przewidziany w § 7 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, wynagrodzenie zaś za nadgodziny ustala się dla kategorii I i II robotników sezonowych w wysokości, określonej dla kategorii II i III stałych robotników dniówkowych (§ 5 działu IV), a dla kategorii III robotników sezonowych o 15% więcej, niż dla kategorii III robotników dniówkowych.

§ 4. Ordynarię otrzymuje każdy robotnik i robotnica tygodniowo.

Ordynarja składa się:

- z 15 łog ziemniaków,
- z 7 litrów mleka zbieranego lub 3 1/2 niezbieganego,

- z 3 1/2 kg chleba,
- z 1/8 kg kaszy,
- z 1 kg grochu,
- z 1 kg mąki,
- z 1/4 kg soli.

Wymiana na inny gatunek żywności jest za obopólnym porozumieniem dozwolona. W majątkach, które grochu nie sieją, może być wzamiennie przez pracodawcę wydana kasza lub mąka.

Gotowanie strawy odbywa się na koszt pracodawcy.

§ 5. Poza ordynarię, otrzymuje robotnik sezonowy wynagrodzenie gotówkowe:

MIEJSCOWOŚĆ	Płaca dzienna kategorii robotników sezonowych w złotych		
	I kat.	II kat.	III kat.
1. Woj. warszawskie z wyłączeniem powiatów: Radzymin, Mińsk Mazowiecki, Przasnysz, Maków i Sierpc. Woj. Łódzkie, oraz powiaty: Będzin, Zawiercie i Częstochowa woj. kieleckiego	1.10	1.30	1.50
2. Woj. kieleckie z wyłączeniem powiatów: Będzin, Zawiercie i Częstochowa. Woj. Lubelskie z wyłączeniem powiatów: Węgrów, Sokółów, Biła, Radzyń, Włodawa, Chełm, Tomaszów, Biłgoraj oraz powiaty: Radzymin, Mińsk Mazowiecki, Przasnysz, Maków i Sierpc woj. warszawskiego	1.00	1.20	1.40
3. Woj. białostockie oraz powiaty: Węgrów, Sokółów, Biła, Radzyń, Włodawa, Chełm, Tomaszów, Biłgoraj woj. lubelskiego	0.90	1.10	1.30

U w a g a: Jako kategorie robotników rozumie się: kategoria I — wszystkie kobiety ponad lat 16 i mężczyźni od lat 16 do 18; kategoria II — mężczyźni od lat 18 do 21; kategoria III — mężczyźni ponad 21 lat, zdolni do wszystkich robót i do kosy.

§ 6. Obowiązują następujące §§ działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy: 3, 4, 7, 10, 11, 12, 24, 32 i 8 w punkcie o nawozach sztucznych.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje od dnia 1 kwietnia 1933 r. do dnia 31 marca 1934 r.

Działo się w Warszawie dnia 4 marca 1933 r.

Przedstawiciel Ministerstwa Opieki Społecznej:

(—) *M. Klott.*

Przedstawiciel Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych:

(—) *M. Banaszkiewicz.*

Przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości:

(—) *F. Opęchowski.*

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI**

z dnia 15 listopada 1932 r.,

wydane w porozumieniu z Ministrami Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Skarbu w sprawie zmian w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 marca 1928 r. o ostrzeżeniach (adnotacjach) hipotecznych, przewidzianych ustawą o wykonaniu reformy rolnej.

Na podstawie cz. 2 art. 19 i art. 96 ustawy z dnia 28 grudnia 1925 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz. U. R. P. z 1926 r. Nr. 1, poz. 1) i art. 34 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. o unormowaniu właściwości władz i trybu postępowania w zakresie administracji rolnictwa i reform rolnych (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 622), zarządza się, co następuje:

§ 1. W rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 marca 1928 r., wydanemu w porozumieniu z Ministrami Rolnictwa i Reform Rolnych, Rolnictwa i Skarbu o ostrzeżeniach (adnotacjach) hipotecznych, przewidzianych ustawą o wykonaniu reformy rolnej (Dz. U. R. P. Nr. 45, poz. 447), czyni się następujące zmiany:

1) w § 4 i w ust. 2 § 9 skreśla się wyraz: „okręgowego”;

2) w ust. 3 § 5 i w § 7 kilkakrotnie użyty wyraz: „okręgowy” zastępuje się wyrazem: „powiatowy”;

3) w § 8 wyrazy: „przez urząd ziemski lub Państwowy Bank Rolny” zastępuje się wyrazami: „na koszt i niebezpieczeństwo właściciela lub instytucji do parcelacji upoważnionej”.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Sprawiedliwości:

(—) *Czesław Michałowski.*

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych:

(—) *Sew. Ludkiewicz.*

Minister Skarbu:

(—) *Wł. Zawadzki.*

(Dz. Ust. R. P. z dnia 20 lutego 1933 r., Nr. 10, poz. 67).

DZIAŁ NIEURZĘDOWY.

—oOo—

**Z Kancelarii
P. Prezydenta Rzeczypospolitej.**

Pan Prezydent Rzeczypospolitej przyjął w dniu 11 marca delegację komitetu obchodu imienin P. Marszałka Piłsudskiego w osobach prezesa komitetu P. Marszałka Senatu Władysława Raczkiewicza, gen. Romana Góreckiego i prof. d-ra Michałowicza.

—oOo—

Z Prezydium Rady Ministrów.

W sobotę dnia 11 marca r. b. odbyło się pod przewodnictwem P. Prezesa Rady Ministrów Prystora posiedzenie Rady Ministrów, na którym, poza załatwieniem spraw bieżących, Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie o ustanowieniu w Gdyni wolnego obszaru celnego.

Z Głównego Urzędu Statystycznego.

Bilans handlu zagranicznego Rzeczypospolitej Polskiej i w. m. Gdańska według tymczasowych obliczeń Głównego Urzędu Statystycznego w m-cu lutym b. r. wynosi:

przywóz 124.990 tonn, wartości 55.906 tys. zł.,
wywóz 992.892 tonn, wartości 66.298 tys. zł.,
saldo dodatnie w m-cu lutym b. r. wynosi

10.392 tys. zł., czyli zwiększyło się w porównaniu do m-ca stycznia b. r. o 3.726 tys. zł.

W porównaniu do m-ca stycznia b. r. zmniejszył się wywóz o 5.102 tys. zł., przywóz o 8.828 tys. zł.

Zwiększył się wywóz następujących artykułów: pszenicy o 0,9 tys. zł., papierówki o 0,6 tys. zł., buraków cukrowych o 0,6 tys. zł., parafiny o 0,4 tys. zł., nawozów sztucznych o 1,3 tys. zł. i szyn, żelaza i stali o 0,5 tys. zł.

Zmniejszył się wywóz następujących artykułów: żyta o 0,9 tys. zł., cukru o 1,1 tys. zł., bekoniów o 0,9 tys. zł., bali, desek i łat o 0,9 tys. zł., podkładów kolejowych o 0,9 tys. zł., węgla o 0,4 tys. zł., przędzy wełnianej o 1,1 tys. zł.

Zwiększył się przywóz następujących artykułów: tytoniu o 2,6 tys. zł., futer surowych o 0,6 tys. zł., wełny czesanej o 0,8 tys. zł.

Zmniejszył się przywóz następujących artykułów: ryżu o 0,7 tys. zł., śledzi o 0,5 tys. zł., nasion oleistych o 0,8 tys. zł., rud cynkowych o 0,7 tys. zł., żelastwa o 0,6 tys. zł., maszyn elektrycznych o 0,5 tys. zł., samochodów o 0,5 tys. zł., bawełny i odpadków o 1,3 tys. zł., wełny i odpadków o 3,2 tys. zł.

Liczba świadectw przemysłowych dla przedsiębiorstw handlowych według ostatecznych danych za lata 1926 — 1930 i danych prowizorycznych za lata 1931, 1932 — przedstawia się następująco: w roku 1926 — 416 tysięcy, 1927 — 449 tys., 1928 — 466 tys., 1929 — 461 tys., 1930 — 455 tys., 1931 — 444 tys., 1932 — 429 tysięcy.

Jak wynika z powyższego, liczba świadectw przemysłowych dla przedsiębiorstw handlowych w r. 1932 w stosunku do roku poprzedniego spadła o 3%, w stosunku do r. 1930 o 6%, a w stosunku do r. 1928, kiedy osiągnęła maximum 466 tysięcy, spadek w r. 1932 wyniósł zaledwie 8%.

Wiadomości gospodarcze.

—oOo—

HANDEL ZAGRANICZNY STANÓW ZJEDNOCZONYCH A. P.

Świeżo opublikowane przez Departament of Commerce dane, dotyczące handlu zagranicznego U. S. A., podają, że w r. 1932 wartość importu wyniosła 1.323.000.000 dolarów, zaś wartość eksportu 1.618.000.000 dol. W porównaniu z 1929 r. oznacza to spadek 70% zarówno po stronie eksportu, jak i importu. Dane te wskazują, że utrzymująca się tutaj opinia, iż w 1932 r. depresja gospodarcza pogłębiła się tutaj dzięki zalewaniu rynków amerykańskich tanimi towarami zagranicznymi, nie znajduje potwierdzenia statystycznego. Aczkolwiek w okresie ogólnego, znacznego spadku wymiany towarowej danego kraju może zaistnieć dodatnia konjunktura dla niektórych rodzajów towarów eksportowanych i importowanych, niemniej cyfry powyższe potwierdzają, że tutejsza restrykcyjna polityka celna i nawoływanie do bojkotu towarów zagranicznych i t. p. wpłynęły w równej mierze na zmniejszenie się zarówno importu, jak i eksportu.

BANK FRANCUSKI O ŚWIATOWEJ POLITYCE HANDLOWEJ.

W sprawozdaniu za rok 1932 Banku Francuskiego znajdujemy następującą charakterystykę światowej polityki handlowej w r. ub. i obecnie.

Wysiłki w kierunku uzdrowienia stosunków ekonomicznych były stale paraliżowane przez sztuczną interwencję, która, mając za zadanie osłabienie skutków przesilenia, w rzeczywistości tylko opóźnia przezwycięzenie kryzysu. Gdy najpilniejszym zadaniem jest zapewnić swobodę obrotu towarów i kapitałów, wszystkie kraje właśnie stosują zarządzenia celno-ochronne, mające nieraz charakter istotnej prohibicji przywozu. Duża ilość krajów, chcąc zachować pozory stałości waluty, której znaczenie wykazało im doświadczenie, zastosowała reglamentację dewizową, która stała się nową przeszkodą dla prawidłowego działania wymiany międzynarodowej. Stopniowe usuwanie tych różnych przeszkód jest pierwszym warunkiem powrotu do zaufania. Lecz wszelka inicjatywa odosobniona byłaby skazana na niepowodzenie. W przededniu konferencji, która ma rozważyć sprawy gospodarcze i finansowe, obchodzące ogół narodów, należy przedewszystkiem przypomnieć, że środki dla zwalczania obecnych trudności mogą być znalezione tylko w działaniu zespólnem wszystkich krajów.